

ZPRÁVY A RECENZE

A. N. Aleksjuk a kol.: **Pedagogika**. Kijiv, Vysša škola 1985, 295 s.

Československá veřejnost zná po léta různé varianty obecně pedagogických příruček vydávaných v Sovětském svazu pro jednotlivé kategorie vysokoškolských studentů. Některé z nich byly u nás v minulosti přeloženy a pomohly k rozpracování našich vlastních učebnic pedagogiky na marxisticko-leninském základě. Recenzovaná práce je reprezentativní učebnicí pedagogiky pro univerzity vydanou kolektivem 19 předních ukrajinských pedagogů za redakce profesora pedagogických věd A. N. Aleksjuka, vedoucího katedry pedagogiky na Státní univerzitě Tarase Ševčenko v Kyjevě. Učebnice je vydána v ukrajinském jazyce a pro sovětskou Ukrajinu představuje v současné době základní zdroj poučení o klíčových problémech výchovy a vzdělávání mládeže na všeobecně vzdělávacích školách.

Celá publikace se skládá ze čtyř částí. První část nazvaná Základy pedagogiky přináší jednak metodologickou analýzu této vědy, jednak rozbor jejích hlavních kategorií. Vychází z bližšího určení předmětu, úkolů a metod pedagogiky jako vědy, zkoumá podstatu komunistické výchovy, její cíle a úkoly v současné společnosti, rezebírá systém výchovy a vzdělávání v SSSR a vyústuje v analýze výchovného procesu jako specifického a složitého sociálního jevu. Samu výchovu pojímá jako řízení procesu formování osobnosti.

Nejrozsáhlejší je druhá část publikace označená jako Základy didaktiky. Vychází ze stanovení předmětu a úkolů didaktiky, podrobně zkoumá zákonitosti, principy a pravidla vyučování, analyzuje obsah vzdělání a vyučování proces v jeho komplexnosti. Zvláštní kapitoly jsou věnovány vyučovacím metodám a organizačním formám vyučování, domácí učební práci žáků a kontrole a hodnocení výsledků vyučovacího procesu.

Ve třetí části spisu nazvané Základy výchovné práce se žáky je podrobně analyzován žákovský kolektiv a jeho hlavní funkce, pionýrská a komsomolská organizace ve škole, metody komunistické výchovy, systém a organizační formy mimoškolní a mimoškolní výchovné práce se žáky, učitel a třídní učitel a konečně spolupráce školy, rodiny a společenských organizací při komunistické výchově dorůstajícího pokolení. Závěrečná čtvrtá část přináší základní informace o řízení školy jako specifické výchovně vzdělávací organizace.

Struktura publikace není nová, je dána celostátními osnovami závaznými pro vysokoškolské příručky pedagogiky pro přípravu učitelů. Přesto však kniha vykazuje několik nesporně sympatických rysů. Díky tomu, že je výslednicí stálého pracovního kolektivu z vedoucího univerzitního pracoviště pedagogických věd na Ukrajině, je názorově sjednocená, logicky prokomponovaná a netrpí běžnými nedostatky příruček, na kterých se podílelo příliš mnoho spolupracovníků. Nese pečeť těch tendencí, které na pedago-

gické půdě katedra pedagogiky kyjevské univerzity hájí — úsilí o skutečně všestranný rozvoj jedince, neustálé spojení vzdělávací a výchovné činnosti, organický vztah školní, mimoškolní i rodinné výchovy. V oblasti metodické pak svědčí o modernizačních snáhách ve vyučování, a to jak v oblasti obsahové, tak organizační i metodické.

Svým zpracováním, svým koncentrovaným slohem, úsilím o úspěšné a věcné vyjádření i svým — v dobrém slova smyslu — encyklopedismem umožňuje studentům i učitelům z praxe získat širší orientaci v pedagogice, pochopit aktuální tendence posilující iniciativu, samostatnost a tvořivost žáků a vykročit směrem k iniciativnímu pedagogickému hledání, samostatnému experimentování a tvůrčí pedagogické činnosti. Sami autoři vidí knihu jako východisko dalšího hledání. Můžeme říci, že jde o úspěšné východisko a současně i o cenný vklad do družební spolupráce, kterou katedra pedagogiky filozofické fakulty UJEP s katedrou pedagogiky Kyjevské státní univerzity Tarase Ševčenka již po více než dvě desetiletí rozvíjí.

Vladimír Jůva

Žečo Atanasov: Istorija na npravstvenoto vazpitanie. Sofija, Narodna prosveta 1985, 319 s.

Žečo Atanasov není v Československu autor neznámý. Tento přední bulharský pedagogický odborník, historik pedagogiky a teoretik výchovy, zavítal několikrát do ČSSR a přednášel na mnoha místech o problematice teorie výchovy, zvláště výchovy estetické. Jako profesor sofijské Univerzity Klimenta Ochridského se aktivně zasazoval o rozvoj družebního vztahu mezi UJEP a sofijskou univerzitou a přispěl k tomu, že se v tomto směru utvořila dlouhodobá tradice významná pro obě zúčastněné strany.

Profesora Atanasova známe především jako autora několika průkopnických prací z oblasti estetické výchovy. Patří k těm, kteří se zasloužili o významné postavení této výchovné složky na bulharských školách, ale i v oblasti mimoškolní a rodinné. Spolu s estetickou výchovou je po léta předmětem jeho zájmu oblast příbuzná, oblast, která se již v antické pedagogice jevila jako neodmyslitelný dvojník estetické výchovy, tj. výchova mravní. Pouze v jednotě estetického a mravního rozvoje je skryto skutečné formování osobnosti „krásné a dobré“, jak o ní snili již antičtí myslitelé, jak ji znovu docenila renesance a jak i naše doba vidí žádoucí osobnost budoucnosti.

Jako historik pedagogiky volí Atanasov historickosrovnávací přístup ke zvolené problematice. Ve čtrnácti kapitolách svého rozsáhlého spisu sleduje krok za krokem vývoj a proměny morálního ideálu, morálně výchovných koncepcí i morálně výchovné praxe až po naše současné úsilí, kdy mravní stránka komunistické výchovy se oprávněně dostává do centra pozornosti nejen pedagogické veřejnosti, ale i pracovníků politických a kulturních. Již v úvodu svého spisu Atanasov správně ukazuje, že nejučinnější cesta pedagogického zkoumání je od historické analýzy k analýze systémové.

První kapitoly spisu se zabývají základními podmínkami mravní výchovy a jejími typickými rysy v jednotlivých etapách vývoje lidstva — ve společnosti prvobytné, otrokářské, feudální a kapitalistické. Odhaluje historické kořeny morálně výchovných koncepcí a jejich determinací ekonomicko-sociálními a kulturními podmínkami té které doby. Neomezuje se jen na evropské teritorium. Tak středověkou morálně výchovnou koncepcí zkoumá jak z pozic křesťanských, tak z pozic islámských a budhistických. Pozornost soustřeďuje zvláště na klíčové epochy a její představitele, kteří svým filozofickým a pedagogickým dílem vnesli novou orientaci a nové pohledy na danou problematiku. V tomto směru mají ve spise svůj oprávněný prostor takové osobnosti, jako byl J. A. Komenský, J. Locke, J. J. Rousseau nebo J. H. Pestalozzi. Proměny morálně výchovných koncepcí byly spjaty především s proměnami společenského uspořádání, s revolučními převraty v historii. Tento moment akcentuje Atanasov zvláště při analýze vývoje posledních staletí, kdy ukazuje bezprostřední odraz sociálně ekonomických proměn ve vědomí společnosti i v jejích názorech na výchovu a vzdělávání.

Zvláštní místo zaujímá ve spise zrod a rozvoj komunistické morálky a socialistické koncepcí mravní výchovy mládeže i dospělých. Sleduje vznik a proměny těchto idejí